

Mirosław Sitarz

"Polskie prawo wyznaniowe", Józef Krukowski, Krzysztof Warchałowski, Warszawa 2000 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 44/1-2, 249-252

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

podstawowych i średnich. Ukazuje między innymi status szkół katolickich w poszczególnych państwach, dotacje państwowe i subwencje osobowe, wpływy władz państwowych i kościelnych na programy nauczania, wymagania stawiane przed nauczycielami. Kolejny z rozdziałów dotyczy szkół wyższych, a w szczególności uniwersytetów papieskich i katolickich, wydziałów teologicznych na uczelniach państwowych oraz uczelni przygotowujących nauczycieli religii.

Rozdział trzeci omawia regulacje prawne zawarte w konkordatach i innych umowach między Stolicą Apostolską a poszczególnymi państwami, dotyczące seminariów duchownych, zarówno wyższych jak i niższych.

Pozycja książkowa kończy się obszernym (może trochę nawet zbyt obszernym) zakończeniem, podsumowującym wszystkie przedstawione zagadnienia.

Praca oparta jest przede wszystkim na analizie materiału źródłowego, który stanowią obowiązujące konkordaty. Dla pełniejszego zobrazowania regulacji konkordatowych dotyczących nauczania religii w szkołach publicznych oraz szkolnictwa katolickiego, autor uwzględnił również jako źródła pomocnicze, dokumenty doktrynalne Kościoła i konwencje międzynarodowe. Użyto metody dogmatyczno – prawnej oraz prawno – porównawczej. Ponadto przy opracowywaniu poszczególnych zagadnień szeroko uwzględniono literaturę przedmiotu – krajową i zagraniczną. Na zakończenie warto dodać, iż książka jest pierwszym monograficznym opracowaniem tego typu.

ks. Zbigniew Janczewski

**JÓZEF KRUKOWSKI, KRZYSZTOF WARCHAŁOWSKI, POLSKIE PRAWO
WYZNANIOWE, RED. J. KRUKOWSKI, WARSZAWA,
WYDAWNICTWA PRAWNICZE PWN, ss. 312.**

Publikacja pod powyższym tytułem jest odpowiedzią na społeczne zapotrzebowanie na opracowanie całości współczesnego prawa wyznaniowego, które ukazywałoby w sposób odpowiednio usystematyzowany rezultaty długiego i skomplikowanego procesu normalizacji stosunków między państwem a Kościołem, jaka nastąpiła na podstawie nowej Konstytucji RP (1997) i konkordatu między Stolicą Apostolską i Polską (ratyfikowanego w 1998). Zapotrzebowanie na tego rodzaju opracowanie jest zrozumiałe w Kraju, w którym około 99% społeczeństwa deklaruje swą przynależność do kościołów i innych związków wyznaniowych, z czego ok. 94% – do Kościoła katolickiego, 5% – do innych kościołów i związków wyznaniowych, a tylko ok. 1% stanowią bezwyznaniowcy (ateiści, deiści, agnostycy).

Publikacja ta ma charakter podręcznika akademickiego, składającego się z 17 rozdziałów, uporządkowanych według kryteriów merytorycznych. Opracowanie to jest dziełem dwóch autorów. Redaktorem naukowym a jednocześnie autorem znaczącej większości (14 rozdziałów) jest ks. J. Krukowski, profesor zw. nauk prawnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zaś autorem 3 rozdziałów (III, X, XVII) jest ks. dr Krzysztof Warchałowski, adiunkt w kierowanej przez prof. J. Krukowskiego katedrze prawa wyznaniowego i konkordatowego w UKSW. Można więc powiedzieć, iż książka ta stanowi dorobek środowiska najmłodszego w Polsce uniwersytetu, utworzonego w drodze transformacji Akademii Teologii Katolickiej.

W rozdziale I (*Wiadomości wstępne*) zaprezentowano pojęcie prawa wyznaniowego, jego przedmiot oraz miejsce w systemie prawa polskiego. Dokonano tu rozróżnienia na prawo wyznaniowe jako zespół norm prawnych oraz jako jedną z dyscyplin prawniczych; uwzględniono funkcję polityki państwa wobec religii.

W rozdziale II (*Systemy relacji między państwem a kościołem*) Autor najpierw przedstawił klasyfikację państw ze względu na ich stosunek do kościoła (państwa wyznaniowe i świeckie) oraz formę regulacji tych stosunków, a następnie scharakteryzował systemy relacji między państwem a kościołem w Polsce – od I Rzeczypospolitej do III RP.

W rozdziale III zaprezentowano źródła obowiązującego w Polsce prawa wyznaniowego – akty prawa powszechnie obowiązującego (Konstytucja RP, ratyfikowane umowy międzynarodowe, ustawy, rozporządzenia), akty prawa wewnętrznego i inne źródła (zwyczaj prawny, orzecznictwo sądów polskich i międzynarodowego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu).

Konstytucyjnym podstawom stosunków między państwem a Kościołem katolickim i innymi związkami wyznaniowymi poświęcony jest rozdział IV. Zagadnienie to obejmuje zasady relacji instytucjonalnych oraz gwarancje wolności sumienia i religii określone w Konstytucji RP z 1997 r.

Kolejnym zagadnieniem omówionym w pracy jest konkordat jako instrument normalizacji stosunków między państwem i Kościołem katolickim, z uwzględnieniem następstw jakie wynikają z ratyfikacji zachodzących nie tylko dla Kościoła katolickiego, ale również dla innych kościołów i związków wyznaniowych.

W rozdziale VI (*Osobowość prawna Kościoła katolickiego i innych związków wyznaniowych*) Autor przedstawił uznanie osobowości prawnej Kościoła katolickiego i jego jednostek organizacyjnych, a następnie omówił pod tym kątem inne kościoły i związki wyznaniowe – zarówno mające status uregulowany na drodze ustawowej, jak i uznanie w trybie rejestracyjnym.

Następne rozdziały VII (*Swobodne i publiczne pełnienie przez kościół misji i jurysdykcji*) oraz VIII (*Wolność kultu*), poświęcono prawnym gwarancjom swobodnej i wolnej działalności kościołów i związków wyznaniowych w zakresie sprawowania

kultu i wypełniania swego posłannictwa. Natomiast w rozdziale IX Autor omówił regulacje prawne dotyczące wolności religijnej w wymiarze wspólnotowym i instytucjonalnym (gwarancje swobodnego komunikowania się wewnątrz wspólnoty kościelnej i dostępu Kościoła do mass mediów, a także swobodnego funkcjonowania stowarzyszeń i organizacji kościelnych). Ważny blok problemowy w obrębie prawa wyznaniowego stanowią, zaprezentowane w rozdziale IX, regulacje dotyczące szkolnictwa oraz działalności oświatowo-wychowawczej prowadzonej przez Kościół katolicki i inne związki wyznaniowe.

W rozdziale X (*Duszpasterstwo szczególnych grup społecznych*) przedstawiono przepisy związane z różnymi formami sprawowania opieki duszpasterskiej: duszpasterstwo wojskowe (w tym miejscu omówione zostały także rozstrzygnięcia dotyczące służby wojskowej duchownych), duszpasterstwo specjalne, opieka nad mniejszościami narodowymi i cudzoziemcami, instytucjonalna działalność misyjna, humanitarna i charytatywna.

Rozdział XI obejmuje gwarancje dotyczące poszanowania prawa kościołów do posługiwania się środkami społecznego przekazu i innymi środkami wyrazu artystycznego, współdziałania państwa z kościołami w ochronie dóbr kultury narodowej znajdujących się w posiadaniu kościelnych osób prawnych oraz regulacje związane z budową obiektów sakralnych i kościelnych.

Kolejne partie książki poświęcone zostały następującym zagadnieniom: *Uprawnienia majątkowe instytucji kościelnych i osób duchownych* (rozd. XIII), *Opodatkowanie instytucji kościelnych i osób duchownych* (rozd. XIV), *Ubezpieczenia osób duchownych* (rozd. XV).

W rozdziale XVI pt. *Ochrona małżeństwa i rodziny* szczegółowo omówione zostało pojęcie małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi oraz procedura zawierania takiego małżeństwa obejmująca postępowanie przed duchownym i przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oraz zasada współdziałania państwa i Kościoła na rzecz małżeństwa i rodziny.

Autor w ostatnim rozdziale *Ochrona karna i cywilna wolności sumienia i wyznania* charakteryzuje normy dotyczące przestępstw przeciwko wolności sumienia i religii zawarte w kodeksie karnym z 1997 r., kodeksie cywilnym z 1964 r., zapewniające ochronę swobody sumienia, oraz postanowienia kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. gwarantujące ochronę tajemnicy spowiedzi.

W recenzowanej publikacji stosunkowo więcej uwagi poświęcono sytuacji prawnej Kościoła katolickiego, gdyż rozwiązania te są wzorcowe dla regulacji sytuacji prawnej innych kościołów i związków wyznaniowych.

Referując kolejne zagadnienia, Autorzy umieszczają je na szerszym tle – historycznym i teoretycznym. W ten sposób, stosując metodę historyczną i porównawczą czynią swoje opracowanie spójnym i przejrzystym.

Poszczególne rozdziały omawianej książki opatrzone są wykazem publikacji związanych z danym zagadnieniem; ponadto pracę zamyka bogata bibliografia oraz skorowidz rzeczowy ułatwiający korzystanie z tej – i tak przejrzyste skonstruowanej pracy.

Podręcznik ten przeznaczony jest dla studiujących prawo wyznaniowe na wydziałach prawa i administracji, na wydziałach teologicznych, jak również dla wszystkich zainteresowanych stosowaniem tej dziedziny prawa w życiu. Biorąc pod uwagę fakt, iż praca odznacza się jasnością wykładu, należy sądzić, że z powodzeniem może takie zadanie spełnić.

ks. Mirosław Sitarz

LESZEK MERING, OCHRONA ŚRODOWISKA W PRAWIE WSPÓLNOTOWYM I W PRAWIE POLSKIM. HARMONIZACJA POLSKIEGO PRAWA OCHRONY ŚRODOWISKA Z NORMAMI PRAWA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH (WYDAWNICTWO PRAWNICZE „LEX”), Sopot 1999.

Nakładem Wydawnictwa Prawniczego „LEX” ukazała się książka L. Meringa *Ochrona środowiska w prawie wspólnotowym i w prawie polskim. Harmonizacja polskiego prawa ochrony środowiska z normami prawa wspólnot europejskich*.

Autor opracowania dr Leszek Mering jest adiunktem w katedrze Prawa Gospodarczego Publicznego i Ochrony Środowiska na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Specjalizuje się w problemach prawnej regulacji ochrony środowiska zarówno w prawie polskim, jak i w prawie wspólnotowym. Jest autorem wielu publikacji dotyczących tej gałęzi prawa.

Prawo ochrony środowiska w polskim systemie prawnym i w porządku prawnym Wspólnot Europejskich jest dyscypliną, której szczególnie w ostatnich latach towarzyszy dynamiczny rozwój. Coraz więcej segmentów środowiska, uwarunkowań racjonalnego i prawidłowego jego wykorzystania wymaga prawnej regulacji. Ochrona środowiska zgodnie z treścią art. 69 Układu Europejskiego została wymieniona jako jedna z priorytetowych dziedzin, w których konieczne jest podjęcie działań w celu zunifikowania przepisów prawa polskiego do norm prawa wspólnotowego.

Książka dr Meringa prezentuje proces harmonizacji polskiego prawa ochrony środowiska z normami Wspólnot Europejskich przy użyciu metody dogmatyczno-prawnej.

W pierwszej części pracy autor dokonał analizy pojęcia „harmonizacji polskiego prawa z normami prawa wspólnotowego”, jako procesu stworzenia sytuacji, w której oba porządki będą ze sobą spójne, zgodne, albo co najmniej niesprzecz-